

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра глобальної економіки
УДК: 334.012.33 (072)

«НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

**Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми
навчання спеціальності 051 «Економіка»
ОПІ «Міжнародна економіка»**

Київ – 2024

УДК: 334.012.33 (072)

Наведено програму дисципліни «НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА», тематичний план, короткий анований зміст лекційного матеріалу, практичні та модульні завдання, критерії оцінювання знань студентів, список літератури.

Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 051 «Економіка» ОПП «Міжнародна економіка» з дисципліни «НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА» розроблені з метою навчити студентів розкривати механізм функціонування національної економіки, всебічно оцінювати стан економіки країни, робити прогнози щодо її розвитку в майбутньому і враховувати виявлені тенденції економічного розвитку країни при розробці стратегії фірми та прийнятті рішень у повсякденному житті.

Рекомендовано Вченою Радою економічного факультету НУБіП України (протокол № 11 від 16 травня 2024р.).

Укладачі:

доктор економічних наук, професор **А.Д. Діброва**,
кандидат економічних наук, доцент **О.В. Кірейцева**
кандидат економічних наук, доцент **Н.М. Коробова**

Рецензенти:

Доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України **О.В. Жемойда**.

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. Програма та структура навчальної дисципліни.....	5
3. Тема 1. Національна економіка: загальне та особливе.....	7
4. Тема 2. Економічні теорії та базисні інститути національної економіки...10	
5. Тема 3. Теорія суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки..	11
6. Тема 4. Характеристика економічного потенціалу.....	12
7. Тема 5. Інституційні чинники розвитку національної економіки.....	13
8. Тема 6. Функціонування інфраструктури національного ринку.....	15
9. Тема 7. Державність та державне управління економіки.....	16
10. Тема 8. Демократія, економічна свобода та економічний порядок	16
11. Тема 9. Структурна перебудова національної економіки.....	17
12. Тема 10. Програмування та прогнозування національної економіки.....	18
13. Тема 11. Політика економічного зростання в національній економіці....	19
14. Тема 12. Інституціональні форми інтеграції у світове господарство.....	20
15. Практичні завдання.....	21
16. Критерії оцінювання знань студентів.....	27
17. Тестові завдання з дисципліни «Національна економіка».....	28
18. Теми завдань для самостійної роботи студентів.....	38
19. Тематика індивідуальних завдань для студентів.....	38
20. Список рекомендованої літератури.....	40

ПЕРЕДМОВА

Перспективи економічного розвитку України пов'язані зі світовими інтеграційними процесами. Приєднання до світової спільноти тільки тоді дасть позитивні здобутки країні, коли йому буде передувати об'єктивна оцінка стану національної економіки, визначення резервів її економічного зростання, прогнозування наслідків економічної політики держави.

Структуру, стан основних макроринків національної економіки, методи їх якісного та кількісного аналізу, виявлення динаміки макроекономічних показників, стану зовнішньоекономічної діяльності й економічної безпеки країни, визначення перспектив розвитку країни вивчає дисципліна „Національна економіка”.

Навчальна дисципліна „Національна економіка” є обов'язковою дисципліною для студентів освітнього ступеня „Бакалавр” спеціальності 051 «Економіка» освітня програма «Міжнародна економіка». Вона є узагальнюючою в комплексі економічних дисциплін, що містить політичну економію, макроекономіку, міжнародну економіку, державне регулювання, статистику та ін.

Мета навчальної дисципліни — формування системи теоретичних знань та прикладних вмінь і навичок щодо використання методичного апарату для аналізу стану та перспектив розвитку національної економіки.

Завдання навчальної дисципліни – розкрити загальне та особливе в національній економічній системі, інституціональні чинники та їх вплив на специфіку економічного розвитку, функціональну роль держави в управлінні економікою та її інтеграцію у світове господарство а також оволодіння навичками економічного аналізу національної економіки для об'єктивної оцінки її стану і прогнозування на цій основі подальшого розвитку країни. Одним із завдань підготовки студентів є формування у них аналітичного мислення та проведення аналізу стану основних пропорцій економіки країни, оцінки стану збалансованості праці, капіталу, продукту, виробництва, споживання тощо.

Питання, які розглядаються в даній дисципліні, мають важливе значення для майбутнього економіста, оскільки дозволяють розкрити механізм функціонування національної економіки, всебічно оцінити стан економіки країни, робити прогнози щодо її розвитку в майбутньому і враховувати виявлені тенденції економічного розвитку країни при розробці стратегії фірми та прийнятті рішень у повсякденному житті.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері обліку, аудиту, аналізу та оподаткування в процесі професійної діяльності, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки і характеризується комплексністю й невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗКЗ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові (спеціальні) компетентності (СК):

СК1 Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- на міжнародному рівнях.

Програмні результати навчання:

ПРН13 Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН16 Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.

ПРН21 Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					у сьогорі	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади національної економіки														
Тема 1. Національна економіка: загальне та особливе.	1-2	13	4	4			5							
Тема 2. Економічні теорії та базисні інститути національної економіки.	3-4	10	2	3			5							
Тема 3. Теорія суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки.	4-5	9	2	2			5							
Тема 4. Характеристика економічного потенціалу.	5-6	10	3	2			5							
Тема 5. Інституційні чинники розвитку національної економіки.	6-7	9	2	2			5							
Тема 6. Функціонування інфраструктури національного ринку.	7-8	9	2	2			5							
Разом за модулем 1		60	15	15			30							
Змістовий модуль 2. Основний інструментарій управління економікою														
Тема 7. Державність та державне управління економікою.	8-9	9	2	2			5							
Тема 8. Демократія, економічна свобода та економічний порядок.	9-10	9	2	2			5							
Тема 9. Структурна перебудова економіки.	10-13	13	4	4			5							
Тема 10. Програмування та прогнозування національної	13-14	9	2	2			5							

економіки.													
Тема 11. Політика економічного зростання в національній економіці.	14	11	3	3			5						
Тема 12. Інституціональні форми інтеграції у світове господарство.	15	9	2	2			5						
Разом за модулем 2	60	15	15				30						
Всього	120	30	30				60						

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Національна економіка: загальне та особливе.	2
2	Економічні теорії та базисні інститути національної	2
3	Теорія суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки.	2
4	Характеристика економічного потенціалу.	2
5	Інституційні чинники розвитку національної економіки.	2
6	Функціонування інфраструктури національного ринку.	2
7	Державність та державне управління економікою.	2
8	Демократія, економічна свобода та економічний порядок.	2
9	Структурна перебудова економіки.	2
10	Програмування та прогнозування національної економіки.	2
11	Політика економічного зростання в національній економіці.	2
12	Інституціональні форми інтеграції у світове господарство.	2
	Всього	30

Теми самостійної роботи

Неформальна онлайн освіта (проходження онлайн курсів в академія Coursera, Prometheus)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сучасна національна економіка	5
2	Економічні теорії та базисні інститути національної	5
4	Державне регулювання в умовах військового стану	5
5	Державне регулювання післявоєнної відбудови України	5
6	Роль та місце прогнозування в системі національної економіки.	5
7	Перспективи розвитку макроекономічного прогнозування в Україні	5
8	Розвиток інноваційної діяльності України	5
9	Цінове регулювання під час війни	5
10	Усунення наслідків війни в регіонах	5
11	Міжнародна діяльність України в умовах військового стану	5

12	Усунення наслідків техногенних катастроф	5
	Всього	60

Засоби діагностики результатів навчання

- екзамен;
- модульні тести;
- розрахункові роботи.

Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда);
- практичний метод (практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

ТЕМА 1. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ЗАГАЛЬНЕ ТА ОСОБЛИВЕ

- 1.1. Предмет і задачі вивчення національної економіки
- 1.2. Функції національної економіки як науки
- 1.3. Національна економіка як система взаємодіючих економічних механізмів
- 1.4. Ознаки та моделі розвитку національних економік
- 1.5. Еволюція розвитку національної економічної системи
- 1.6. Глобалізація та її наслідки для розвитку національних економік

Як наукова дисципліна **національна економіка** становить собою комплексне систематизоване вчення про закономірності становлення та функціонування господарської системи суспільства, а також теоретичні та методологічні підходи щодо розробки державної політики з питань подальшого розвитку національної господарської системи.

Як явище соціально-економічної реальності **національна економіка** - це єдина економічна система суспільства, в якій поєднані умови та фактори виробництва, його результати, сукупність економічних агентів і економічних відносин та механізми господарювання, що у своїй взаємодії формують єдиний господарський механізм нації.

Національна економіка – це система законів і закономірностей, які регулюють процеси та взаємозв'язки в складній господарській системі держави.

Суб'єктами національної економіки є домогосподарства, підприємства і держава. Всі вони вступають між собою в певні економічні відносини, що набувають форми вертикальних і горизонтальних зв'язків. Будь-який суб'єкт національної економіки є економічно відособленим, а отже, носієм економічного інтересу, якому підпорядковується його діяльність. Водночас діяльність всіх економічних суб'єктів у національній економіці повинна підпорядковуватись загальнодержавним інтересам національної безпеки.

Об'єкти національної економіки – є різноманітні природно-господарські та соцекономічні процеси та явища, що відбуваються в ній.

Нація - це історично сформована спільність людей, що характеризується наявністю наступних системоутворюючих ознак:

- . наявність спільної території проживання та життєдіяльності - принцип територіальної цілісності;
- . спільний координаційний центр, що, як правило, має форму державної інституції;
- . спільність економічного життя (єдиний внутрішній ринок, грошова та податкова системи, принципи господарювання, зв'язки між базовими економічними інститутами, економічне законодавство тощо);
- . спільність психологічного складу, що проявляється у спільності культури, ментальності, загальноприйнятих цінностях і традиціях, мови;
- . суверенітет як верховенство держави на власній території у вирішенні внутрішніх питань розвитку та його незалежність у сфері міжнародних відносин;
- . національна свідомість та ідеологія.

Функції національної економіки як науки

. **Теоретико-пізнавальна (гносеологічна).**

суть її у пізнанні економічних явищ та процесів з метою обґрунтування нових тенденцій та моделей у розвитку національної економіки.

2. **Виховна та світоглядна.**

суть полягає у вихованні національної свідомості населення, підвищення рівня національної економічної культури та адекватного до цього економічного світогляду.

3. **Практична (прикладна).**

Суть цієї функції полягає в розробці практичних рекомендацій на основі здійснення аналізу та оцінки різних фінансових, господарських та організаційно-управлінських явищ у національній економіці. Це дає можливість підвищувати якість економічних та управлінських рішень.

4. **Прогностична.**

суть її полягає в оцінці сучасної економічної кон'юнктури та передбаченні стратегічного розвитку різних секторів та сфер національної економіки, виходячи з критеріїв екзогенного та ендегенного характеру.

Економічна система - поняття, що відбиває закономірності розвитку людського суспільства загалом та окремих націй на певному рівні соціально-економічних відносин, що у ньому склались з урахуванням найбільш загальних для них характеристик. Це свого роду теоретична модель, яка відображає найбільш загальні закономірності еволюції економічної підсистеми людського суспільства чи окремих груп суспільств, окремих суспільств. **Основні елементи економічної системи:** продуктивні сили, техніко-економічні відносини, соціально-економічні відносини (відносини власності), організаційно-економічні відносини, господарський механізм у найбільш загальному вигляді їх прояву у певний момент розвитку людського суспільства.

Модель національної економіки - відображає тенденції розвитку окремих господарських систем з урахуванням як загальноекономічних особливостей розвитку суспільства (економічна система), так і специфічних, притаманних лише даній господарській системі на певному етапі її еволюції. Дана дефініція визначає, як проявляються загальні закономірності розвитку економічної складової суспільства в окремо взятих господарських системах певного суспільства.

Первіснообщинний лад - економічна система первісної общини базувалась на спільній власності. Засоби праці були спільною власністю, а вироблений продукт розподілявся в інтересах всієї общини в цілому. Найбільшу долю отримували вожді, мисливці, воїни. між всіма іншими членами общини продукт розподілявся порівну. Через дану економічну систему пройшли усі суспільні утворення, проте з різною тривалістю часового лагу.

Рабовласницький лад - рабство означало перехід до приватної власності в її абсолютній

формі. Власністю рабовласника є не тільки земля, засоби виробництва, але і сама людина, яка на нього працює. Раб немає сім'ї, будинку, господарства. Він - річ серед речей. Дана система була притаманна не всім суспільним утворенням.

Феодалізм - феодалізм розвинув приватну власність в абсолютній формі і в той же час послабив її абсолютний характер. Працівник виступає як суб'єкт і як об'єкт власності. Як суб'єкт власності він має певний наділ, сільськогосподарський реманент тощо. Як об'єкт власності працівник змушений відпрацьовувати на свого господаря повинність. За даного типу суспільно-економічної формації людина-працівник так само зберігає найнижче становище у структурі засобів виробництва.

Капіталізм - за капіталістичного господарювання, щоб організувати виробництво матеріальних благ, власник засобів виробництва повинен купити робочу силу (фізичні і розумові здібності особи), а не Людину. Отже, здійснюється купівля-продаж робочої: сили (наймання на роботу) і починається капіталістичне виробництво. При цьому стрімко розвиваються ринкові відносини, бартер замінюється товарно-грошовим обміном.

Соціалізм - концепція ідеального суспільства: безкласове суспільство, усупільнена власність на засоби виробництва та результати праці, рівний розподіл національного багатства, відсутність антагоністичності у взаємовідносинах продуктивних сил і виробничих відносин, Відмова від послуг вартості, всебічний розвиток продуктивних сил суспільства.

"Чиста" ринкова економіка (вільний ринок, саморегульована економіка, "чистий" капіталізм, епоха вільної конкуренції) - приватна власність на фактори виробництва; самокоординації економічної діяльності на основі дії загальних об'єктивних закономірностей розвитку (економічний порядок); максимальне невтручання держави в економічні взаємовідносини; свобода підприємництва і вибору діяльності (принцип демократії та економічної свободи вибору); спільна мета для усіх суб'єктів господарювання - отримання максимального прибутку діючи на свій страх і ризик; вільні входи та виходи з ринку за рахунок дії вільної (чистої або досконалої) конкуренції; ціновий механізм є основним координаційним механізмом врегулювання економічних відносин (економічний порядок);

Командна економіка (командно-адміністративна, соціалістична, планова система господарювання) - одержавлена суспільна власність на фактори виробництва і результати праці; панування централізованого планування і розподілу економічних ресурсів та колективне прийняття господарських рішень шляхом тотальної централізації планування економічної діяльності; придушення механізмів ринкового саморегулювання (вільної конкуренції, ціноутворення, розподілу та обміну); відсутність ринкової системи стимулювання і мотивації виробників та працівників; державний контроль над усіма сферами суспільної життєдіяльності; панування єдиної ідеології розвитку і виключення принципів функціонування інших економічних систем (закрита економічна система); панування виробника над споживачем.

Традиційна економіка - панування приватної власності; низький рівень економічного і соціального розвитку суспільства; багатоукладність економіки з переважанням сировинної складової залежний (колоніальний) характер соціально-економічного розвитку; переважання традиційного (звичаєвого) права у координації економічних відносин; технічний прогрес різко обмежений; демографічні кризи; низький рівень розвитку науки та освіти; низька продуктивність праці; великий державний борг; виключно висока роль держави і силових структур в економіці і політиці.

Змішані системи (Принципи "змішаної економіки" розробляли А.Вагнер, с.Чейз, Дж.М.Кейнс, Е.Хансен, П.Самуельсон та інші) - на мікроекономічному рівні відносини регулюються переважно ринковими способами та альтернативними до них позаринковими методами (корпоративна координація); а на макроекономічному рівні синтезованою системою державного та корпоративного управління і регулювання господарських процесів; плюралізм форм власності; переплетення, взаємопроникнення і

взаємодоповнення колективного, приватного і державного господарств, а також взаємний перехід одного типу господарства в інший; соціальна орієнтація економіки, підвищення на її основі життєвого рівня людей; визнання людини та її здібностей головною цінністю і продуктивною силою; їх формування визначається переходом від однієї системи господарювання до іншої (перехідний період).

Глобалізація (фр.global – загальний, всесвітній) – категорія, яка відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межу державних кордонів із 60-х рр.. ХХ ст.. набуває форми постійного й неухильного зростаючого міжнародного претворення національних економік.

ТЕМА 2. ЕКОНОМІЧНІ ТЕОРІЇ ТА БАЗИСНІ ІНСТИТУТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

- 2.1. Економічні теорії епохи доринкової економіки.
- 2.2. Економічні теорії епохи нерегульованої ринкової економіки.
- 2.3. Економічні теорії регульованої ринкової економіки.
- 2.4. Поняття та сутність базисних інститутів національної економіки.

Меркантилізм — перша економічна школа (XV—XVII ст.), яка розглядала золото і срібло (пізніше — надлишок продуктів, що обмінюються на зовнішньому ринку) як джерела багатства і розробляла рекомендації своїм правителям стосовно розвитку міжнародної торгівлі.

Фізіократи — економічна школа (засновником є Ф. Кене, XVIII ст.), представники якої вважали, що джерелом багатства є праця у сільському господарстві, тому рекомендували урядам своїх країн розвивати саме цю галузь.

Класична теорія регулювання (саморегулювання) — найвидатніші представники — англійські економісти А. Сміт і Д. Рікардо (друга половина XVIII — початок XIX ст.). Основним регулятором економічних процесів визнає ринковий механізм, який ефективно регулює розподіл ресурсів, автоматично встановлює економічну рівновагу (між попитом і пропозицією) і заперечує необхідність втручання держави в економіку.

Марксизм — економічна школа, заснована на вченні К. Маркса, яка обґрунтовує необхідність знищення приватної власності та конкуренції, заміни стихійного розвитку свідомим, цілеспрямованим впливом держави на соціально-економічні процеси за допомогою плану на основі суспільної (загальнонародної) власності.

Кейнсіанство — напрямок розвитку економічної теорії, засновником якого вважають видатного англійського економіста Джона Мейнарда Кейнса (1883—1946). Обґрунтовує об'єктивну необхідність і практичне значення **державного регулювання економіки**.

Кейнсіанство виникло у 30-х роках ХХ ст. як відповідь на потреби Великої депресії. У теоретичному аспекті ідеї Кейнса сприяли зародженню нового розділу економічної теорії — макроекономіки — та першим спробам застосування агрегованих економічних величин. Кейнсіанство відкрило "першу сторінку" в економетричному аналізі національного господарства, ввівши у світ найважливіші математичні інструменти і прийоми. У практичному плані економічна політика, що відображала ідеї Кейнса і яку проводила більшість країн після Другої світової війни, багато в чому сприяла виходу їх із кризи і пом'якшенню циклічних коливань.

Заслугою Кейнса є те, що він, виступивши проти традиційної класичної теорії, обґрунтував об'єктивну необхідність і роль державного регулювання ринкової економіки, з'ясував основні засоби та інструменти державного впливу: стимулювання сукупного попиту шляхом заохочення інвестиційної діяльності, а значить, зменшення ціни кредиту (рівня облікової ставки), розширення державних закупок; підвищення рівня зайнятості як фактора зростання доходів населення; проведення раціональної фіскальної політики тощо.

Теорії неокласичного, неоліберального, неоконсервативного напрямку (монетаризм, теорія раціональних очікувань, теорія "економіки пропозиції" тощо) визнають необхідність державного втручання в економічне життя суспільства, але зводять його до мінімуму і віддають перевагу непрямим (опосередкованим) методам державного впливу.

Монетаризм — економічна школа, яка пропагує відмову від широкого втручання держави в економіку, віддає перевагу непрямим методам, а саме — регулюванню грошового обігу.

Теорія "економіки пропозиції" — неоліберальна економічна теорія, яка, на відміну від кейнсіанства, пропагує необхідність стимулювання пропозиції, а також зростання ефективності виробництва на основі зниження витрат виробництва, скорочення прибуткових податків, стимулювання інноваційного підприємництва, скорочення соціальних витрат тощо.

Теорія раціональних очікувань — неокласична теорія, яка стверджує, що заходи держави зі стабілізації економіки є неефективними. Це обумовлено тим, що суб'єкти господарювання (підприємці, споживачі, наймані робітники), осмислюючи всю інформацію про об'єкти, які представляють для них грошовий інтерес, розуміючи можливі наслідки економічної політики держави, ведуть себе раціонально: приймають оптимальні (найкращі для них) рішення — рішення, які максимізують їхнє благополуччя.

"Неокласичний синтез" — економічна школа, що поєднала достоїнства некейнсіанства та неолібералізму і стала теоретичною основою змішаної системи регулювання ринкової економіки.

ТЕМА 3. ТЕОРІЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ ТА СОЦІАЛЬНО-РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1. Суспільний добробут: поняття та сутність.

3.2. Суспільний добробут в умовах інтеграційних процесів.

3.3. Теорія суспільного добробуту як основа для формування принципів суспільних відносин, спрямованих на зближення влади й людини

3.4. Характерні риси та критерії соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Добробут людини і суспільства є інтегральною оцінкою всіх аспектів життєдіяльності людини, яка показує, наскільки «добре» прожитий їм деякий період його життя. Для того, щоб наведене вище визначення добробуту мало змістовний сенс, необхідно встановити етичний критерій, який чітко визначає, що добре, а що погано для людини. Дану проблему вирішують в рамках двох різних підходів, *індивідуалістського та інституційного*.

Функція суспільного добробуту - це залежність показника суспільного добробуту від показників індивідуального добробуту. Збільшення індивідуального добробуту будь-якого індивіда за інших рівних умов приводить до збільшення суспільного добробуту.

Міжнародні економічні інтеграції — це високий рівень розвитку міжнародних економічних відносин, за яких процес господарсько-політичного об'єднання країн відбувається на основі міжнародного поділу праці та здійсненні узгодженої міждержавної торговельно-економічної політики.

Міжнародна економічна інтеграція має декілька форм: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, економічний і валютний союз. Найпростішою формою економічної інтеграції є зона вільної торгівлі, а найскладнішою — економічний і валютний союз.

Європейський Союз - унікальне об'єднання країн Європи, які через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики й діяльності мають на меті забезпечити безперервне економічне зростання, соціальний розвиток і згуртованість країн-учасниць.

Вільний ринок Економіка США – незначне втручання держави і всебічна підтримка підприємництва. Роль федерального уряду менша ніж у інших країнах. Податки та державні витрати по відношенню до ВВП в США менші, ніж у інших країнах. Державна власність у промисловості незначна.

Соціально-орієнтований ринок: економіка Західної Європи – Суттєве втручання держави в економіку Вона відіграє головну роль у розподілі прибутків через програми державних видатків на соціальні потреби. Розвинена система соціального забезпечення (державне страхування здоров'я, грошова допомога родинам). Державні виплати отримують безробітні, пенсіонери та інші категорії населення.

Державно-керований ринок: Економіка Японії, інших країн Східної Азії – тісна взаємодія держави і бізнесу, особливо у розміщенні капіталів. Індикативне планування ґрунтується на узгодженні уряду і фірм. Бізнесмени разом з міністерствами розробляють стратегічні напрями розвитку економіки та визначають ключові галузі для вкладення капіталів. Державне соціальне забезпечення в Японії відсутнє. Цю функцію виконують фірми.

ТЕМА 4. ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

4.1. Поняття та сутність економічного потенціалу держави.

4.2. Структурні елементи економічного потенціалу та їх склад.

4.3. Оцінка економічного потенціалу держави.

4.4. Конкурентоспроможність національної економіки та напрями реалізації економічного потенціалу України

Економічний потенціал країни характеризує здатність суспільства виробляти товари і послуги та забезпечувати розширене відтворення з метою задоволення потреб населення, поліпшення якості життя її громадян.

Національне багатство (національний капітал) в традиційному розумінні відображає величину накопичених в країні матеріальних і нематеріальних цінностей, створених для виробництва і споживання, золотовалютних запасів, боргів інших країн (за вирахуванням боргів іншим країнам) і власності даної країни в інших країнах.

Людський капітал - це сума природжених здібностей, загальної і спеціальної освіти, придбаного професійного досвіду, знань, творчого потенціалу, морально-психологічного і фізичного здоров'я, що забезпечують можливість приносити дохід.

Нефінансові активи підрозділяються на нефінансові вироблені активи і нефінансові невироблені активи. Окремо визначається також обсяг споживчих товарів тривалого користування в домашніх господарствах і прями іноземні інвестиції.

Нефінансові вироблені активи - це активи, що є результатом виробничої діяльності: основний капітал, запаси матеріальних оборотних коштів і цінності.

Нефінансовими невиробленими активами є активи виробництва, що не є результатом виробництва. До них відносяться матеріальні невироблені активи (земля, природні ресурси) і нематеріальні невироблені активи, що з'являються в результаті юридичних і облікових операцій (наприклад, права на певні види діяльності).

Фінансові активи - це активи, яким, як правило, протистоять фінансові зобов'язання інших господарюючих суб'єктів.

Природно-ресурсний потенціал (ПРП) країни є важливим фактором розміщення й розвитку її продуктивних сил. Це поняття, що визначається кількістю, якістю, сполученням природних ресурсів території. Він є важливим фактором розміщення господарської діяльності і населення.

Природні ресурси - це всі ті елементи, властивості або результати функціонування природних систем, які використовуються або можуть бути використані в майбутньому для одержання сировини, палива, енергії, продовольства тощо.

ПРП є багатокомпонентним. Сучасні дослідники виділяють такі його складові:

- земельні;
- мінерально-сировинні;
- водні;
- лісові;
- фауністичні (мисливсько-рибальські);
- природно-рекреаційні ресурси.

Під **трудоим потенціалом** розуміють систему, що має просторову і часову орієнтацію, елементами якої виступають трудові ресурси з урахуванням усієї сукупності їхніх кількісних та якісних характеристик, зайнятості й робочих місць.

Безробітними вважаються працездатні громадяни працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку через відсутність роботи, яка їм підходить, зареєстровані в державній службі зайнятості, справді шукають роботу та здатні приступити до неї.

Науковий потенціал - це сукупність ресурсів і можливостей сфери науки будь-якої системи (колективу, галузі, міста тощо), яка дає змогу за наявних форм організації та Управління ефективно вирішувати господарські завдання.

Інформаційний потенціал - наявні обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технологій та інших засобів і можливостей створювати, збирати, накопичувати, обробляти та використовувати різноманітні форми інформації для задоволення інформаційних потреб суспільства.

Інформаційні технології - це сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, які забезпечують збір, зберігання, обробку, передачу й використання інформації, або, іншими словами, це підсилювачі інтелектуальних можливостей людей і машин, основа розвитку продуктивних сил.

ТЕМА 5 ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

5.1. Сутність та різновиди чинників розвитку національної економіки.

5.2. Поняття та види інституційних чинників розвитку національної економічної системи.

5.3. Макроструктурні чинники розвитку національної економіки.

5.4. Інновації як чинник розвитку національної економічної системи.

5.5. Інвестиційна модель розвитку національної економіки.

Традиційний науковий аналіз визнавав функціонування інститутів: державних, політичних, монетарних та інших, але їхній вплив на господарське життя вважався мінімальним або найчастіше - ігнорувався. На противагу - інституціоналісти впевнені, що інститути є важливою економічною реальністю, впливають на стимули та поведінку підприємств і домогосподарств і є легітимними об'єктами економічної діяльності.

Б. Шаванс пропонує таке трирівневе бачення структури інститутів в залежності від їхньої ваги у життєдіяльності суспільства:

- > перший рівень: мова, етика, релігія, сім'я, гроші, власність;

- > другий рівень: соціальні умови, звичаї, рутини, правові норми, внутрішні правила організації, контракти, конституції, суспільні устрої;
- > третій рівень: ієрархії, асоціації, фірми, професійні союзи, організації підприємців, церкви, університети, держави, політичні партії, уряди, адміністративні апарати, міжнародні організації та угоди.

Російський інституціоналіст М. Дерябіна пропонує визначити першочергово такі інститути:

- > приватна власність, як найважливіший інститут ринкової економіки;
- > правові регулюючі інститути, що забезпечують чітке розмежування майнової відповідальності (кодекси, закони);
- > інститути, що відповідають за власність інших осіб (норми бухгалтерського обліку, банківське регулювання, регулювання ринку цінних паперів та інвестиційних посередників);
- > інститути, що структурують та роблять передбачливою поведінку партнерів у ринкових відносинах (контрактне право).

Основною проблемою економіки України є відсутність інституційного соціально-економічного порядку, який залежить від загальної моральної свідомості учасників ринку та формальних правил поведінки. Зазначених правил необхідно дотримуватись кожному учаснику ринкової гри і вони є частиною ментальності і культурною складовою нації. В протилежному разі, маємо тотальне порушення контрактних угод і значні трансакційні витрати в процесі контрактації. Наступним ключовим моментом аналізу функціонування інститутів в Україні є інститут приватної власності. За Дж. Хіксом, основною потребою, яка є характерною для торгівельної економіки є потреба у захисті власності і її потрібно розуміти не стільки як захист власності від насильства, скільки необхідністю чіткого визначення прав власності.

До прав власності, які є одними з ринкових інститутів, і що знижують невизначеність у взаємозалежностях і взаємовідносинах відносять:

- > право на володіння ресурсом, яке виключає доступ до нього інших і дає можливість здійснювати виключний контроль;
- > право використання, тобто особисте користування ресурсом;
- > право розпорядження - можливість особисто прийняти рішення: яким чином використовувати ресурс;
- > право на прибуток від застосування ресурсу;
- > право на залишкову вартість, що дозволяє споживати, змінювати або знищувати ресурс;
- > право на передачу усіх повноважень щодо використання ресурсу.

Суттєвим гальмом розвитку економіки України є сучасний рівень корпоративного управління. Якщо у розвинутих країнах інституційна поведінка менеджерів акціонерних товариств спрямована на те, щоб максимальніше показати результати діяльності, які дозволяють збільшити рівень капіталізації підприємства, то у вітчизняних умовах управлінці та власники крупних пакетів акцій намагаються «сховати» фінансові потоки і занизити показники, а прибуток поділити, не враховуючи інших працівників та міноритарних акціонерів.

За свідченням експертів, основними причинами корпоративних конфліктів є:

- > «непрозора» участь акціонерів у прийнятті рішень про відчуження власності компанії;
- > порушення, що пов'язані з розкриттям інформації про емітентів;
- > невідрегульоване представництво в спостережних рядах акціонерних товариств;
- > відсутність можливостей впливати на формування порядку денного на загальних зборах;
- > невідрегульованість процесу перереєстрації прав власності на іменні цінні папери;

- > проблемні питання щодо отримання частини прибутку акціонерних товариств у формі дивідендів;
- > приховування інформації про власників крупних (контрольних) пакетів акцій

ТЕМА 6. ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ

- 6.1. Поняття та сутність інфраструктури національного ринку.
- 6.2. Складові елементи інфраструктури національного ринку.
- 6.3. Функції інфраструктури національного ринку.
- 6.4. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури національного ринку в сучасних умовах господарювання.

Термін *“інфраструктура”* походить від лінгвістичного значення латинських слів *“infra”* – нижче і *“structura”* – будова. Воно запозичено з військового лексикону, в якому під час другої світової війни термін *“інфраструктура”* використовували для визначення “сукупності будинків, споруд і комунікацій, необхідних для організації системи постачання збройних сил, зокрема, для товарів і передачі повідомлень. І лише десь в 50-х роках термін почали використовувати в економічній літературі.

Ринкова інфраструктура - це сукупність особливих інститутів, що виконують функції надання спеціалізованих послуг суб'єктам господарювання з метою створення для них нормальних умов для функціонування, найкращої реалізації їх інтересів та подальшої інтеграції у єдину економічну макросистему. Основною макроекономічною функцією РІС є підвищення ефективності капіталу, та, відповідно, ринкової економіки в цілому

Формами (елементами) інфраструктури в сучасній ринковій економіці є: кредитна система і комерційні банки; емісійна система і емісійні банки; організаційно оформлене посередництво на товарних, сировинних, фондових і валютних біржах; аукціони, ярмарки та інші форми організованого по-забіржового посередництва; система регулювання зайнятості населення і центри (державні й недержавні) сприяння зайнятості (біржі праці); інформаційні технології і засоби ділової комунікації; податкова система і податкові інспекції; системи страхування комерційного господарського ризику і страхові (державні і недержавні) компанії; спеціальні рекламні агентства, інформаційні агентства і засоби масової інформації; торгові палати, інші громадські й добровільні державно-громадські об'єднання ділових кіл; митна система; професійні спілки тих, хто працює за наймом; комерційно-виставочні комплекси; система вищої і середньої економічної освіти; консультативні (консалтингові) компанії; аудиторські компанії; громадські і державно-громадські фонди, створені з метою стимулювання ділової активності; спеціальні зони вільного підприємництва тощо.

Надзвичайно важливим і складним структурним утворенням ринкової економіки є ринкова інфраструктура. Вона містить такі елементи: аукціони, торгово-промислові палати, торгові доми, ярмарки, біржі, брокерські, страхові, аудиторські фірми, холдингові компанії та ін.

Ринкова інфраструктура повинна бути пропорційна рівню розвитку виробництва на кожному етапі розвитку суспільства. Сучасна економіка вимагає наявності потужних промислових і торгово-складських комплексів, інформаційно-комерційних мереж, високоефективних засобів фінансово-кредитних розрахунків тощо. Існує пряма залежність – чим більше розвинута інфраструктура, тим розвинутіший ринок.

Використовуючи світовий досвід розвитку елементів ринкової інфраструктури слід пам'ятати, що вітчизняна економічна система має свої, притаманні лише їй особливості. Тому на практиці використання світових здобутків у галузі економіки повинне бути

скориговане у відповідності до українських реалій. А пріоритетом з боку держави повинно стати забезпечення усіх правових, соціальних та економічних умов успішного розвитку ринкової інфраструктури.

ТЕМА. 7 ДЕРЖАВНІСТЬ ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКИ

7.1. Теоретичні аспекти регулювання національних економічних систем

7.2. Зміст та функції державного регулювання національної економіки

7.2. Органи державного управління в системі державного регулювання національної економіки.

7.3. Державне регулювання національної економіки в трансформаційному процесі.

Питання про економічну роль держави набуло сьогодні ключового значення. Від його вирішення багато в чому залежить подальша доля нашої країни. Від цього залежить, чи зможе вона вийти із затяжної економічної кризи найближчим часом, що станеться з економічними реформами, чи можна буде створити в недалекому майбутньому сучасну економічну систему, яка забезпечить динамічне та ефективне зростання національної економіки і підвищення добробуту громадян України.

Функції держави поділяються на зовнішні (оборонна, дипломатична та торгово-економічна, боротьба за мир, обмін культурами, екологічна) та внутрішні (економічна, соціальна, фінансово-контрольна, правоохоронна, культурно-просвітницька, ідеологічна, політико-охоронна, природоохоронна). Зовнішні здійснюються в рамках території даної держави, а внутрішні – за межами її територій. По терміну дії функції держави поділяються на постійні та тимчасові, які закінчують свою дію в момент вирішення даної задачі, яка має, як правило, надзвичайний характер (наприклад, ліквідація стихійного лиха, масштабних катастроф, антикорупційних виступів і т.п.). Відповідно, функціями сучасної цивілізованої держави є організація достойного життя і розвитку всього суспільства в цілому, захист прав, свобод та інтересів громадян і народів, які входять в дану державу, в рамках закону, вирішення різних конфліктів як в середині, так і за межами держави. Функції держави є взаємозв'язаними та взаємодоповнюючими.

Державне регулювання економіки здійснюється державними органами. Держави різняться одна від одної формою правління, державним устроєм, політичною системою, функціями органів влади. У демократичному, правовому суспільстві державна влада базується на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу й судову. В Україні поділ повноважень між різними гілками влади визначається Конституцією України

ТЕМА 8. ДЕМОКРАТІЯ, ЕКОНОМІЧНА СВОБОДА ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОРЯДОК

8.1. Сутність демократії та її місце в самоуправлінні економікою

8.2. Економічна свобода та її основи.

8.3. Економічний порядок як система узгоджених інтересів.

Демократія — це суспільне самоврядування, яке здійснюють рівноправні громадяни через безпосередню участь в обговоренні й вирішенні громадських справ шляхом вільного вибору (голосування).

Демократія виникла й існує як намагання і можливість для людей вирішувати свої справи власними силами.

Демократія — це насамперед суспільне самоврядування, самокерування, самостійність. Це система, яку А. Лінкольн визначав як «правління народу, через посередництво самого народу, для народу».

Існує набір певних критеріїв, за допомогою яких можна зробити висновок, наскільки в тих чи інших умовах розвинена демократія. До них належать елементи демократичного ладу, які існували вже в античні часи.

Першим і головним з них є громадянсько активні у своїй більшості, вільні громадяни, які є головними дійовими особами суспільного самокерування. Вони мають інтерес до суспільного життя, обізнані в ньому і власними силами та участю впливають на нього в тому напрямі, який вони вважають бажаним і правильним. Без громадянської активності демократія перетвориться на фікцію.

Другим елементом, що формує основи демократичного ладу, є визнання усіх громадян рівними й рівноправними. Кожен голос важить стільки ж, скільки й будь-який інший голос.

Третім важливим елементом демократичного устрою є повага до спільно прийнятих рішень і готовність сумлінно виконувати їх. На цьому ґрунтується один із засадничих принципів демократії — принцип влади більшості, коли загальнообов'язковим вважається рішення, за яке віддала свої голоси більшість тих, хто брав участь у голосуванні (Воля народу - вищий закон!).

Економічна свобода - це фундаментальне право кожної людини управляти її власною працею та майном. В економічно вільних суспільствах, особи вільні у виборі роботи, виробництві товарів, витратах та інвестиціях будь-яким шляхом, яким забажають. Всі ці свободи підтримуються і захищаються державою. В економічно вільних суспільствах, також, уряд дозволяє праці, капіталу і товарам вільно переміщатися і утримується від примусу і тиску на свободи, втручається лише у разі необхідності збереження і функціонування самого себе

Економічна свобода — широта економічної поведінки суб'єктів господарювання у виборі форм власності та сфери застосування своїх здібностей, знань, можливостей, професійних навичок, методики розподілу доходів, споживання матеріальних благ; реалізується на базі державних законодавчих норм; невід'ємна від економічної відповідальності громадян.

Важлива складова частина бізнесу, що являє собою свободу господарської діяльності, торгівлі, землекористування, добровільного співробітництва та ін. Економічна свобода однаково важлива як для підприємця-бізнесмена, так і для споживача, оскільки вона створює середовище для творчої діяльності особистості.

Індекс економічної свободи — показник, який щорічно розраховується Wall Street Journal і Heritage Foundation по більшості країн світу з 1995 року.

Тема 9. СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

- 9.1. Структурна перебудова економіки: поняття, сутність та ресурси.
- 9.2. Структурна політика держави та її стратегічні орієнтири.
- 9.3. Методи оцінки структурних зрушень на макрорівні.
- 9.4. Національні пріоритети структурної перебудови.

Передумови формування сучасної структури національної економіки.

Постійне зростання потреб людини і суспільства спонукає до якісних змін суспільного виробництва, що стають можливими завдяки науковим відкриттям, управлінським,

технологічним, організаційним інноваціям. Тим самим закладається основа довгострокових змін структури національної економіки через оновлення технологічного способу виробництва. Таке оновлення визначає формування певного технологічного укладу і проявляється в оновленні основного капіталу. Теоретичне обґрунтування змін технологічних укладів дає теорія «довгих хвиль» М.Д. Кондратьєва, що відображає залежність циклів економічного розвитку від хвилеподібного науково - технічного розвитку з періодичністю 45-60 років.

Структура національної економіки – це співвідношення різних елементів економічної системи, яка характеризує пропорції народного господарства та стан суспільного поділу праці.

Метою структурної перебудови економіки є посилення довгострокової тенденції зростання якості життя соціуму, досягнення економікою динамічної збалансованості, здатності до зовнішньої експансії. Структурні зрушення в національній економіці - закономірний і логічний процес, обумовлений ускладненням та удосконаленням процесу суспільного виробництва у глобальному вимірі та постійним впливом науково-технічного прогресу. Разом з тим, структурна перебудова національної економіки об'єктивно актуалізується через посилення конкуренції в світовому глобальному просторі за його обмеженості та постійного ущільнення.

Структурна перебудова завжди супроводжується змінами в суспільних інститутах, поведінці людей та ідеології. Структурну перебудову часто розглядають у зв'язку із модернізацією економіки, що в широкому значенні означає перехід до сучасної економічної моделі.

Кластер в економічній літературі визначається як індустріальний комплекс, що сформувався на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, що пов'язані технологічним ланцюжком. Вважається, що першим це явище дослідив *М. Поргер*, що вивчав конкурентні переваги більше ніж ста галузей різних країн. В його трактуванні, **кластер** - це вертикальні (покупець-постачальник) чи горизонтальні (спільні клієнти, технології, посередники) взаємозв'язки.

Сучасний етап розвитку світової економіки актуалізує інноваційну складову економічного розвитку як передумову його динамічності та конкурентноздатності. Визнано, що набувають виключно значної ваги фактори, що стимулюють поширення нових технологій - взаємодія між наукою, освітою, фінансуванням, стратегією уряду, а також формування мереж взаємозв'язків між фірмами та гнучка спеціалізація. Це дозволило визначити *кластер інноваційної активності як сукупність базисних нововведень, сконцентрованих на певному відрізку часу та в певному економічному просторі.*

ТЕМА 10. ПРОГРАМУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

- 10.1. Прогнозування національної економіки
- 10.2. Індикативне планування національної економіки
- 10.3. Програмування національної економіки

Прогнозування - це метод, в якому використовується як накопичений в минулому досвід, так і поточні припущення стосовно майбутнього з ціллю його визначення. Якщо прогнозування виконано якісно, результатом стане картина майбутнього, яку можна використовувати як основу для планування.

Важливе місце у впливі держави на економічні процеси займає індикативне планування. Воно є адекватною ринковим відносинам формою макроекономічного планування.

Індикативне (рекомендаційне) планування - це пасивна форма управління життєдіяльністю регіонів та територіальним розвитком держави в цілому. До індикативного планування входить: аналітичні роботи, що розкривають тенденції територіального розвитку, прогнози таких тенденцій, у тому числі міжрегіональних пропорцій, регіональних балансів трудових ресурсів, робочих місць, водних, паливно-енергетичних, мінерально-сировинних ресурсів, кормів, продовольства, грошових доходів та видатків населення тощо.

Індикативне планування відноситься до непрямих методів. В індикативній частині планування державні господарські органи на основі аналізу функціонування економіки визначають та інформують підприємців про пріоритетні економічні цілі, варіанти прогнозів структурних змін, розвиток науки і техніки, динаміку найважливіших матеріально-фінансових пропорцій, зміни кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринків, рівня співвідношення цін та інше.

Економічне програмування – це інструмент реалізації планових цілей, який дозволяє державі орієнтувати економіку через регулярний і комплексний вплив на її структуру відповідно варіанту соціально-економічного розвитку в рамках ринкового механізму. Програма характеризується чітко визначеними системою заходів та завдань на досягнення намічених в плані (прогнозі) цілей, узгоджених за термінами реалізації та складом виконавців і має на меті вирішення важливих проблем розвитку національної економіки, міжгалузевих, галузевих, регіональних і локальних проблем.

У процесі розробки Державної програми економічного і соціального розвитку визначають прогнозні та розрахункові показники.

ТЕМА 11. ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

- 11.1. Економічне зростання в національній економічній системі.
- 11.2. Характерні риси політики економічного зростання в Україні.
- 11.3. Концепції довгострокового економічного зростання в Україні.
- 11.4. Методи оцінки чинників економічного зростання.

Реформування суспільно-економічної системи в Україні спрямоване перш за все на підвищення життєвого рівня населення, наближення його до кращих світових та європейських стандартів.

Критичний аналіз різноманітних підходів до класифікації економічного зростання дозволяє акцентувати увагу на таких його особливостях.

Об'єктивна потреба забезпечення умов економічного зростання в Україні на сучасному етапі розвитку закономірно повинна розширитись за рахунок надання йому ознак соціальної прогресивності. Цей концептуальний підхід, доповнений методологією обчислення індикаторів соціальної прогресивності та моніторингом започаткованого в Україні економічного зростання, пропонується запроваджувати як пріоритетний в сучасній економічній політиці загальнодержавного та регіонального рівнів. Він дозволяє визначити пріоритети державної економічної політики періоду соціально-економічного реформування:

Економічне зростання — це узагальнюючий результат функціонування національної економіки. Під цим розуміють не короточасні злети і падіння реального

обсягу виробництва відносно базового періоду, а довгострокові зміни природного рівня реального обсягу виробництва в довгостроковому часовому інтервалі.

В економічній теорії склалися два основних підходи до трактування форм прояву економічного зростання. Найбільш поширеним є розуміння економічного зростання як підсумкової характеристики розвитку національної економіки за визначений період, вимірюваний або темпами зростання реального ВВП, або аналогічним показником у розрахунку на душу населення.

Зміст економічного зростання в Україні полягає не в демонтажі однієї економічної системи та заміні її абсолютно новою, а в заміні основи економіки, переструктуруванні та створенні нових форм розвитку, які відповідають сучасному характеру світового розвитку. Економічну трансформацію в даному випадку справедливо трактують як "перехід від змішаної економіки, що функціонує на директивно-плановій основі, до змішаної економіки, що функціонує на ринковій основі".

ТЕМА 12. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ФОРМИ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

12.1. Необхідність інтеграції національної економічної системи у світове господарство.

12.2. Зміст та форми інтеграції національної економічної системи у світове господарство.

12.3. Взаємовідносини України з міжнародними економічними організаціями на сучасному етапі.

12.4. Фінансові особливості економічної інтеграції України.

Безпосередня й активна участь України в сучасних інтеграційних процесах об'єктивно зумовлена перевагами міжнародного поділу праці, а також потребою подолати штучну відокремленість нашої держави від світового господарства, до якої причинилися односторонній її розвиток в межах високоспеціалізованих СРСР й РЕВ, деформовані зовнішньоекономічна політика й механізми зовнішньоекономічної діяльності, нерозвинені товарно-грошові відносини та національні ринки товарів, послуг, праці та капіталу.

Для ефективної і організаційно оформленої інтеграції України в сучасні світогосподарські зв'язки необхідні певні політико-правові, економічні, соціально-культурні та інфраструктурні передумови.

Світове господарство – це сукупність національних господарств, які беруть участь у міжнародному поділі праці і пов'язані між собою системою міжнародних економічних відносин. Воно являє собою глобальний економічний організм, в якому склалися і зростають взаємозв'язок і взаємозалежність усіх країн і народів світу.

Світове господарство складається з соціально-економічних підсистем, що підпорядковуються певним зовнішнім і внутрішнім закономірностям.

Міжнародні організації грають усе більш помітну роль у світовій економіці. По-перше, їхня діяльність дозволяє внести необхідний регулюючий початок і визначену стабільність у функціонування валютно-розрахункових відносин. По-друге, вони покликані служити форумом для налагодження валютно-розрахункових відносин між країнами, причому ця їхня функція незмінно підсилюється. По-третє, зростає значення міжнародних валютно-фінансових і кредитних організацій у сфері вивчення, аналізу й узагальнення інформації про тенденції розвитку і вироблення рекомендацій з найважливіших проблем світового господарства.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1

З метою вироблення механізмів державного впливу на підприємства-забруднювачі навколишнього природного середовища, застосування системи стягнення платежів за забруднення довкілля:

- 1) проаналізуйте за даними табл. 11.4 стан і структуру загального забруднення навколишнього природного середовища групою підприємств регіону в розділі забруднювачів та видів забруднення;
- 2) визначте суму плати за забруднення довкілля підприємствами регіону, в т. ч. стаціонарними та пересувними джерелами забруднення. Результати розрахунків наведіть у табл. 11.5;
- 3) визначте суму плати за утворення і розміщення відходів у навколишньому середовищі регіону. Результати розрахунків відобразіть у табл. 2.

Вихідні дані

1. У досліджуваному регіоні функціонують 4 підприємства, які в результаті господарської діяльності забруднюють навколишнє природне середовище. Інформація про підприємства-забруднювачі, види, кількість забруднюючих речовин та джерела забруднення довкілля наведена у табл. 12.4.
2. Відповідно до «Методики визначення плати та стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища» ціна за 1 т забруднюючих речовин становить: сірчаного ангідриду - 53 грн., окислів вуглецю – 2 грн., окислів азоту - 53 грн., бензину етилованого - 1,4 грн., дизпалива - 1,3 грн., твердих побутових відходів – 0,1 грн.

Таблиця 2

Кількість забруднюючих речовин за підприємствами-забруднювачами та видами забруднення

Підприємство-забруднювач	Кількість забруднюючих речовин, у т. ч. за видами забруднення, т					
	викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення			викиди забруднюючих речовин пересувними джерелами		розміщення твердих побутових відходів у навколишньому середовищі
	сірчаний ангідрид	окисли вуглецю	окисли азоту	бензин етилований	дизпаливо	
А	10,5	4,8	15,9	1,0	2,0	6,0
Б	8,2	5,0	18,1	1,2	2,4	5,5
В	9,8	4,1	16,4	0,6	2,8	5,8
Г	9,0	8,5	12,8	0,8	1,0	4,8

3. Дані для аналізу розмірів нарахувань за забруднення навколишнього природного середовища та повноти сплати розміру платежів за забруднення подані в табл. 3.

Аналіз розмірів нарахувань за забруднення навколишнього природного середовища та повноти сплати розміру платежів за забруднення

Підприємство-забруднювач	Загальна сума нарахувань за платежами забруднення навколишнього природного середовища, грн.				Загальна сума фактичної сплати за платежами забруднення навколишнього середовища, грн.	Загальна сума недопоставлених платежів, грн.
	Стаціонарними джерелами	Пересувними джерелами	Розміщення твердих побутових відходів	всього		
А					230,0	
Б					416,0	
В					520,0	
Г					1160,0	
Всього регіоні	в					

Методичні вказівки до виконання завдання 1

Для визначення суми плати підприємствами регіону за забруднення довкілля використовують «Методику визначення плати та стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища», згідно з якою:

1) для розрахунку суми сплати за забруднення довкілля стаціонарними джерелами використовують формулу:

$$P_{\text{sci}} = K_{\text{sci}} \times C_i$$

де P_{sci} - сума плати за забруднення стаціонарними джерелами;

K_{sci} - фактична сума викиду забруднюючої речовини, т/рік;

C_i - ціна за 1 т забруднюючої речовини, грн.;

2) суму плати за забруднення довкілля пересувними джерелами розраховують за формулою:

$$P_{\text{eni}} = K_{\text{eni}} \times C_i$$

де P_{eni} - сума плати за забруднення пересувними джерелами;

K_{eni} - кількість використаного пального, т/рік;

C_i - ціна за 1 т забруднюючої речовини, грн.;

3) платежі за утворення відходів та їх розміщення у навколишньому природному середовищі розраховують за формулою:

$$P_{\text{odxi}} = K_{\text{odxi}} \times C_i \times K_0 \times K_{\text{e}}$$

Де $P_{\text{вдх}}$ - розмір плати за утворення і розміщення відходів; $K_{\text{вдх}}$ - кількість відходів, що утворилися, т/рік; K_o - коефіцієнт, що характеризує рівень обладнання місця розміщення відходів ($K_o = 3$);

K_e - коефіцієнт, що характеризує відстань від населеного пункту ($K_e = 3$).

Завдання 2

З метою державного контролю за дотриманням екологічного законодавства проаналізуйте розмір збитків, заподіяних державі внаслідок нераціонального використання водних ресурсів та порушення законодавства про охорону водних ресурсів у водогосподарській об'єкт.

Користуючись даними табл. 11.6, проаналізуйте якість стічних вод після очистки, виходячи із фактичних середніх показників за останніх 3 місяці (91 доба).

На основі вивчення фактів порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів здійсніть розрахунок розмірів збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного використання води окремими підприємствами регіону.

Вихідні дані

1. Інформація про стан стічних вод у водний об'єкт рибогосподарського водокористування після їх очистки спеціалізованими установами подана у табл. 4.

Таблиця 4

Стан стічних вод у водний об'єкт рибогосподарського водокористування після їх очистки спеціалізованими установами

Назва речовини	Допустима концентрація, мг/л	Фактична концентрація, мг/л	Перевищення, мг/л	Показник відносної небезпечності речовини
1. Органічні речовини	15,0	35,0		0,2
2. Завислі речовини	15,0	30,0		0,3
3. Нафтопродукти	0,3	2,5		0,6
4. Речовина «П»	0,1	2,0		0,7

2. Витрати стічних вод в об'єкт рибогосподарського водокористування становили за останніх 3 місяці (91 доба) 20 тис. гм^3 за добу.

3. Базову ставку відшкодування збитків від порушення екологічного законодавства розраховують як середню вартість знешкодження різних забруднюючих речовин у частках (0,06) мінімальної заробітної плати за одиницю маси речовини. Мінімальна заробітна плата на момент нарахування збитків становила 165 грн.

4. Коефіцієнт, що враховує категорію об'єкта рибогосподарського водокористування, в який викидали стічні води, беруть на рівні $a = 1,6$.

5. За три останніх місяці державне управління екологічної безпеки у регіоні виявило факти порушення екологічного законодавства підприємствами А і Б, зокрема, самовільного та безгосподарського використання ними води, у т. ч. підприємством А - в обсязі 237 тис. м^3 , підприємством Б - в обсязі 11 тис. м^3 .

6. Діючі на час порушення екологічного законодавства тарифи за використання поверхневих вод становлять 3,02 коп. за 1 м^3 води.

Методичні вказівки до виконання завдання 3

Для розрахунку величини збитків, завданих державі внаслідок порушення екологічного законодавства, використовують «Методику розрахунку розмірів відшкодувань

збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів», згідно з якою величину збитків внаслідок скиду стічних вод у водогосподарські об'єкти визначають за формулою:

$$Z = V \times T \times (C_{\phi} - C_{\delta}) \times \sum_{i=1}^n (0,06 \times A \times n \times \alpha) \times 10^{-3},$$

де Z - величина збитків, заподіяних державі;

V - викиди стічних вод у об'єкт водокористування, м³/год.;

T - тривалість наднормативного скиду стічних вод, год.;

C_{ϕ} - середня фактична концентрація забруднюючих речовин у стічних водах, г/м³;

C_{δ} - середня допустима концентрація забруднюючих речовин у стічних водах, г/м³;

A - показник відносної небезпечності забруднюючих речовин;

n - розмір мінімальної заробітної плати на момент заподіяння збитків;

α - коефіцієнт, що враховує категорію водогосподарського об'єкта, в який скидали стічні води.

Розмір збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного або безгосподарського використання води підприємствами визначають за формулою:

$$Z_{c.б.} = W \times T_{ap},$$

де $Z_{c.б.}$ - збитки, завдані державі внаслідок самовільного або безгосподарського використання води;

W - обсяг води при її самовільному або безгосподарському використанні, м³

T_{ap} - діючі на час порушення тарифи на воду, грн. за 1 м³.

Завдання 4

Із використанням платіжного балансу країни, поданого в табл. 5:

1. Визначте сальдо балансу товарів та послуг в t , $t+1$ роках та спрогнозуйте його значення на рік $t+2$, якщо відомо, що прогнозується зростання експорту товарів і послуг на 5,7 %, імпорту товарів і послуг на 6,6 %.
2. Визначте сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу в роках $t, t+1, t+2$ і дайте оцінку отриманим результатам.
3. Порівняйте баланс доходів та поточних трансфертів і обґрунтуйте висновки.
4. Визначте величину капітальних трансфертів у роках $t, t+1, t+2$, якщо країна планує зменшити борги за фінансовими операціями в році $t+2$ на 30 млн. дол.
5. Спрогнозуйте величину портфельних інвестицій, якщо економісти передбачають відплив капіталу нерезидентів із вітчизняного ринку корпоративних цінних паперів у розмірі 69 млн. дол.
6. Центральний банк планує в році $t+2$ продати у рахунок резервних активів іноземної валюти на величину 169 млн. дол. Як така операція Центрального банку відобразиться на діловій кон'юктурі валютного ринку країни?
7. Отримані результати внесіть у відповідні позиції платіжного балансу і проаналізуйте їх.
8. Очікується, що державні запозичення будуть здійснені в основному за рахунок використання кредитів Міжнародного валютного фонду та Світового банку. У році $t+2$ очікується надання кредитів від МВФ у сумі 552 млн. дол., від Світового банку - 250 млн. дол. Якщо ці кошти частково використати з метою валютної інтервенції, то як це відобразиться на міжнародних валютних резервах Центрального банку країни?

Платіжний баланс країни (у млн. дол.)

Статті платіжного балансу	t рік, факт	t+1 рік, очікування	t+2 рік, прогноз
<i>I. Рахунок поточних операцій</i>	-	-	-
1.1. Баланс товарів та послуг:	-	-	-
- експорт товарів та послуг	19248	20769	-
- імпорт товарів та послуг	18116	19903	-
1.1.2. Баланс товарів	-	-	-
- експорт	15448	16879	-
- імпорт	14943	16237	-
1.1.3. Баланс послуг	-	-	-
- експорт	3800	3890	3948
- імпорт	3173	3666	3769
1.2. Баланс доходів	-942	-971	-992
1.3. Поточні зовнішньоекономічні трансферти	1071	1109	1230
<i>II. Рахунок операцій з капіталом та фінансових операцій</i>	-	-	-
2.1. Капітальні трансферти	-	-	-
2.2. Фінансові операції	-1199	-999	
<i>III. Прямі інвестиції</i>	594	800	1050
<i>IV. Портфельні інвестиції</i>	-201	-228	-
<i>V. Середньотермінові та довготермінові кредити</i>	-590	732	456
<i>VI. Залучення кредитів</i>	1339	2494	1846
<i>VIII. Реструктуризація двосторонніх кредитів</i>	0	691	157
<i>IX. Короткотерміновий капітал</i>	-604	-1499	-1205
<i>X. Резервні активи</i>	-398	-804	-

Завдання 5

За результатами торгів на міжбанківській валютній біржі валютний курс встановлений на рівні: 1 грн. = 0,19 дол. Обсяг пропозиції гривень за цим курсом становить 32 млрд. грн. Як має поводитися Центральний банк у ситуації, коли обсяг попиту за цим курсом становитиме 40 млрд. грн.? Як поведінка Центрального банку вплине на девізний курс, і як це відобразиться на величині чистого експорту та ВВП країни?

Завдання 6

Розрахуйте відносні й абсолютні показники економічної ефективності зовнішньої торгівлі:

- абсолютну народногосподарську ефективність зовнішньої торгівлі;
- відносну ефективність зовнішньої торгівлі;
- народногосподарську відносну ефективність експорту; .
- бюджетну ефективність експорту;
- ефективність виробництва експортної продукції;
- народногосподарську відносну ефективність імпорту;
- бюджетну ефективність імпорту;
- ефективність використання імпортного товару.

На основі обчислення коефіцієнта ефективності експорту визначте, з яких видів товарів експорт ефективний.

Вихідні дані

1. Витрати на транспортування експортної продукції становитимуть 11 % витрат на її виробництво.
2. Витрати на виробництво, експорт, імпорт продукції характеризуються даними табл.7.

Таблиця 7

Витрати на виробництво, експорт, імпорт продукції

№ продукції	Затрати на виробництво експортної продукції, грн. тис.	Відпускна ціна для продажу зовнішньоторгівельним організаціям, тис. грн.	Експортна ціна продукції, млн. дол.	Повні витрати на оплату імпортих товарів, млн. дол.	Ціна імпортих товарів, млн. дол.	Середні витрати на вітчизняне виробництво товарів, аналогічних імпортих, тис. грн.
1	1800	2160	60	58	2170	1945
2	1660	1990	52	55	2115	2050
3	3350	3715	105	95	3200	2680
4	720	850	18	17	880	765
5	2555	2790	73	74	2770	2612
6	3304	3890	118	118	3890	3690

Методичні вказівки до виконання завдання 7

Для визначення економічної ефективності країни проводять розрахунок показників:

1) абсолютної народногосподарської ефективності зовнішньої торгівлі за формулою:

$$E_{nzt} = \sum_{i=1}^n V_i - \sum_{i=1}^n V_e,$$

де E_{nzt} - народногосподарська ефективність зовнішньої торгівлі;

$\sum_{i=1}^n V_i$ - сумарні витрати на виробництво г-тих вітчизняних товарів, аналогічних імпортих;

$\sum_{i=1}^n V_e$ - сумарні витрати на виробництво і транспортування i -тої експортної продукції;

2) відносної ефективності зовнішньої торгівлі за формулою:

$$E_{bzt} = \sum_{i=1}^n V_i : \sum_{i=1}^n V_e;$$

3) народногосподарської відносної ефективності експорту за формулою:

$$E_{ne} = B_e : V_e,$$

де B_e - відпускна ціна експортної продукції зовнішньоторгівельним організаціям, грн.;

5) ефективності виробництва експортної продукції за формулою:

$$E_e = Z_e : V_e;$$

6) народногосподарської відносної ефективності імпорту:

$$E_{ni} = (V_i : B_i),$$

де B_i - сумарні валютні витрати на оплату імпортованих товарів, інв. грн.;

7) бюджетної ефективності імпорту за формулою:

$$E_{bbi} = Z_i : V_i,$$

де Z_i - імпортована ціна товарів, інв. грн.;

8) ефективності використання імпортованого товару за формулою:

$$E_{bbi} = \sum_{i=1}^n V_i : Z_i;$$

9) коефіцієнта ефективності експорту за формулами:

$$K_{ee} = (B_e : V_e) : (V_i : B_i)$$

або

$$K_{ee} = E_{ni} : E_{ni}.$$

Для визначення ефективності експорту окремих видів товарів слід узяти до уваги той факт, при якому коли коефіцієнт ефективності більший за одиницю, країна отримує додатковий ефект від експорту даного виду товару, якщо коефіцієнт ефективності менший від одиниці, то експорт даного товару стає не вигідним.

Це твердження можна використати і для характеристики ефективності зовнішньої торгівлі для країни загалом.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{дис}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{НР}$ (до 70 балів): $R_{дис} = R_{НР} + R_{ат}$.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

Питання 1

	Суб'єкти національної економіки:
1.	домогосподарства, підприємства, держава
2.	Зовнішньоекономічна діяльність, конкурентність
3.	Приватна власність, авторські права
4.	усі перераховані

Питання 2

	Об'єкти національної економіки:
1.	всесвітній банк та європейський банк реконструкції та розвитку
2.	економіка регіонів
3.	держава в особі державних органів (президент, парламент, уряд, місцеві адміністрації)
4.	природно-господарські та соцекономічні процеси та явища

Питання 3

	Нація – це:
1.	союз споріднених людей
2.	рід, плем'я, народність
3.	історично сформована спільність людей
4.	усі перераховані

Питання 4

	Основними ознаками національної економіки є:
1.	керованість
2.	динамічність
3.	відкритість
4.	цілісність
5.	відповіді 1,2,3,4 - вірні

Питання 5

	Системоутворюючі ознаки нації:
1.	наявність спільної території проживання
2.	спільність економічного життя
3.	національна свідомість та ідеологія
4.	суверенітет як верховенство держави
5.	усі перераховані

Питання 6

	Як сфера наукового пізнання, національна економіка виконує такі функції:
1.	теоретико-пізнавальна
2.	виховна та світоглядна.
3.	практична (прикладна).
4.	прогностична
5.	всі відповіді правильні

Питання 7

	Капіталізм:
1.	працівник виступає як суб'єкт і як об'єкт власності.
2.	безкласове суспільство, усупільнена власність на засоби виробництва та результати праці
3.	щоб організувати виробництво матеріальних благ, власник засобів виробництва повинен залучити робочу силу (фізичні і розумові здібності особи), а не Людину
4.	усі відповіді правильні

Питання 8

	Економічна школа, представники якої обґрунтовували необхідність знищення приватної власності та конкуренції:
1.	меркантилізм
2.	фізіократи
3.	класична теорія регулювання
4.	марксизм
5.	кейнсіанство

Питання 9

	Економічна школа представники якої обґрунтовували об'єктивну необхідність і пріоритетність державного регулювання економіки:
1.	меркантилізм
2.	фізіократи
3.	класична теорія регулювання
4.	марксизм
5.	кейнсіанство

Питання 10

	Економічна школа представники якої пропагували відмову від широкого втручання держави в економіку, а віддавали перевагу перш за все через регулювання грошового обігу:
1.	меркантилізм
2.	класична теорія регулювання
3.	марксизм
4.	кейнсіанство
5.	монетаризм

Питання 11

	Яке слово пропущено в реченні?
	Здатність держави запобігати екологічним стихіям та катаклізмам, а також компенсувати негативні наслідки екологічних та природних змін і катастроф – це... безпека
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 12

	Яким визначенням відповідають наведені аббревіатури:	
1.	НД	А. Чистий національний продукт
2.	ВВП	В. Національний доход
3.	ЧНП	С. Валовий внутрішній продукт

Питання 13

	Єдина економічна система суспільства, в якій поєднані умови та фактори виробництва, його результати, сукупність економічних агентів і економічних
--	--

відносин та механізми господарювання, що у своїй взаємодії формують єдиний господарський механізм нації – це:
<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 14

Розставити у відповідності до характеристик національної економіки:	
А. Функції національної економіки В. Особливості національної економіки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Власна структура господарства 2. Автономність 3. Теоретико-пізнавальна (гносеологічна) 4. Виховна та світоглядна 5. Практична (прикладна) 6. Прогностична 7. Зовнішньоекономічна політика

Питання 15

Яким економічним системам відповідають наведені характеристики:	
1. Соціалізм	А. Власник засобів виробництва повинен купити робочу силу (фізичні і розумові здібності особи), а не Людину
2. Феодалізм	В. Безкласове суспільство, усуспільнена власність на засоби виробництва та результати праці, рівний розподіл національного багатства
3. Капіталізм	С. Працівник виступає як суб'єкт і як об'єкт власності

Питання 16

Яким економічним школам відповідають наведені характеристики:	
1 Фізаократи	А. Проти втручання держави в економіку
2 Класична теорія регулювання (саморегулювання)	В. Розвиток сільського господарства
3 Марксизм	С. Державне регулювання економіки
4 Кейсіанство	Д. Знищення конкуренції та приватної власності

Питання 17

Яке слово пропущене в реченні:
Відбувається зміна переваг на користь інтелектуального капіталу і якості кадрів, а не дешевої робочої сили і ресурсів – це ... аспект глобалізації
<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 18

Форма організації відносин між суб'єктами господарювання, що базується на принципах економічної свободи, вільної взаємодії попиту і пропозиції – це:
<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 19

Категорія, яка відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межу державних кордонів і набуває форми постійного й неухильного зростаючого міжнародного перетворення національних
--

	економік – це:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом</i>

Питання 20

	Унікальне об'єднання країн Європи, які через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики й діяльності мають на меті забезпечити безперервне економічне зростання, соціальний розвиток і згуртованість країн-учасниць:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 21

	Сукупність ресурсів і можливостей сфери науки будь-якої системи (колективу, галузі, міста тощо), яка дає змогу за наявних форм організації та Управління ефективно вирішувати господарські завдання. Складовими наукового потенціалу є кадри, кошти, матеріально-технічна база, інформаційне забезпечення – це:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 22

	Яке слово пропущене в реченні:
	Творцями господарської системи будь-якої країни світу є люди, які проживають території, об'єднані спільною культурою побутування, звичаями та традиціями. Населення належить до одних з важливих рушійних сил ... національної економіки.
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 23

	Яке слово пропущене в реченні:
	земельні, водні, мінерально-сировинні, лісові, фауністичні (мисливсько-рибальські) природно-рекреаційні ресурси це складові ... потенціалу
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 24

	Яким назвам відповідають наведені аббревіатури:	
1	СОТ	А.Європейський союз
2	ЄС	В.Світова організація торгівлі
3	ЄЕП	С. Міжнародний валютний фонд
4	МВФ	Д. Єдиний економічний простір

Питання 25

	Новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція чи послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва або соціальної сфери – це:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом</i>

Питання 26

	Економіки яких країн відповідають наведеним видам ринків:	
1	Соціально-орієнтований ринок:	А. Економіка Японії, інших країн Східної Азії
2	Державно-керований ринок	В. Економіка США
3	Вільний ринок	С. Економіка Західної Європи

Питання 27

	Яке слово пропущене в реченні:
	Збільшення індивідуального добробуту будь-якого індивіда за інших рівних умов приводить до ... суспільного добробуту.
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 28

	Яким видам інфляції відповідають наведенні зростання цін за рік:
1.	Галопуюча інфляція А. 10%
2.	Гіперінфляція В. більше 1000%
3.	Помірний рівень інфляції С. від 10% - до 200%

Питання 29

	Три основні чинники вплинули на екологічну ситуацію: невміла меліорація земель, розвиток добувної і перероблюючої промисловості та:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 30

	У господарському відношенні можливі для експлуатації природні ресурси поділяються на чотири групи: зовнішні (енергія Сонця, гравітаційна енергія), поверхні Землі (поверхні літосфери та гідросфери, наземні, водні, ґрунтові), паливно-енергетичні та:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 31

	Елементи національного багатства, які не в повній мірі враховуються в Україні:
4.	військове майно
5.	художні, історичні та культурні цінності
6.	майно закладів культури
7.	майно України, яке знаходиться закордоном
8.	всі відповіді правильні

Питання 32

	Види безпеки, гарантовані національною економікою:
5.	продовольча, фінансова, бюджетна, боргова, екологічна
6.	зовнішньоекономічна, регламентуюча, соціальна
7.	конкурентна, регіональна, боргова
8.	соціальна, конкурентна, зовнішньоекономічна
9.	продовольча, фінансова, конкурентна, регіональна

Питання 33

	Для національної економіки характерні такі особливості:
1.	власна структура господарства
2.	автономність
3.	зовнішньоекономічна політика
4.	всі відповіді правильні

Питання 34

	Соціалізм:	
5.	працівник виступає як суб'єкт і як об'єкт власності.	
6.	безкласове суспільство, усуспільнена власність на засоби виробництва та результати праці	
7.	щоб організувати виробництво матеріальних благ, власник засобів виробництва повинен купити робочу силу (фізичні і розумові здібності особи), а не Людину	
8.	усі відповіді правильні	

Питання 35

	Національна економіка - це:	
1	сукупність заходів державного впливу на об'єкти і процеси з метою певного спрямування господарської діяльності суб'єктів національної економіки, узгодження їхніх інтересів і дій для реалізації певних цілей.	
2	це єдина економічна система суспільства, в якій поєднані умови та фактори виробництва, його результати, сукупність економічних агентів і економічних відносин та механізми господарювання, що у своїй взаємодії формують єдиний господарський механізм нації.	
3	об'єктивний і закономірний соціальний процес упорядкування соціально-політичної системи за допомогою якого формується і реалізується сукупна воля суспільства	
4	особливий вид людської діяльності, який направлений на отримання оптимальних результатів на основі раціонального використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів	

Питання 36

	Сукупність нагромаджених і створених матеріальних, природних, культурних та соціальних благ, які держава має наданий момент часу– це:	
1.	національне багатство	
2.	національна гордість	
3.	національна безпека	
4.	все перераховане	

Питання 37

	До позитивних аспектів глобалізації можна віднести:	
1.	можливість переходу контролю над економікою окремих країн від суверенних урядів в інші руки, у тому числі до сильніших держав	
2.	нерівномірність розподілу переваг від глобалізації в окремих галузях національної економіки	
3.	розвиток торгівлі і збільшення іноземних інвестицій підвищили соціальну мобільність і укріпили середній клас	
4.	можлива дестабілізація фінансової сфери, потенційна регіональна або глобальна нестабільність із-за взаємозалежності національних економік на світовому рівні	

Питання 38

	Як називається система, що відбиває закономірності розвитку людського суспільства загалом та окремих націй на певному рівні соціально-економічних відносин, що у ньому склались з урахуванням найбільш загальних для них характеристик?	
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом</i>	

Питання 39

	Як називалась перша економічна школа (XV—XVII ст.), яка розглядала золото і срібло (пізніше — надлишок продуктів, що обмінюються на зовнішньому ринку) як джерела багатства і розробляла рекомендації своїм правителям стосовно розвитку міжнародної торгівлі?
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом</i>

Питання 40

	Що є чинником комплексного економічного та соціального розвитку країни?
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом</i>

Питання 41

	Яке слово пропущене в реченні?
	Під міжнародним поділом ... розуміють процес взаємообумовленої спеціалізації окремих країн на виробництві певних товарів для продажу на світовому ринку, що сприяє створенню системи багатосторонніх зв'язків між країнами.
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 42

	Яким економічним школам відповідають наведені характеристики:	
1	монетаризм	А. основа змішаної системи регулювання економіки
2	Теорія „економіки пропозиції”	В. посилення державного регулювання економіки
3	Неокласичний синтез	С. пропагує необхідність стимулювання пропозиції
4	кейнсіанство	Д. регулювання грошового обігу

Питання 43

	Яким показникам відповідають наведені пояснення?	
1	природний приріст населення	А. сума народжених та тих, хто прибув за певний період часу
2	загальне збільшення населення	В. визначають як різницю між кількістю народжених та тих, хто помер за певний період часу
3	загальне зменшення населення	С. сума кількості померлих та тих, хто вибув з країни за певний період часу

Питання 44

	Як називається комплексне систематизоване вчення про закономірності становлення та функціонування господарської системи суспільства, а також теоретичні та методологічні підходи щодо розробки державної політики з питань подальшого розвитку національної господарської системи?
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 45

	Інноваційне підприємство може функціонувати у вигляді:
1	інноваційного центру

2	бізнес-інкубатора
3	технополісу
4	технопарку
5	Фітнес клубу

Питання 46

	Як називається категорія, яка відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межу державних кордонів і набуває форми постійного й неухильного зростаючого міжнародного перетворення національних економік?
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом</i>

Питання 47

	Яке твердження відповідає наведеному процентному відношенню:	
1.	Інноваційним підприємством вважається підприємство будь-якої форми власності, якщо частка інноваційної продукції складає більше ніж	A. 10%
2.	За умов проведення ефективної політики освоєння природних ресурсів Україна найближчим часом зможе задовольнити себе власною мінеральною сировиною на	B. 70%
3.	Підприємство вважається з іноземними інвестиціями, якщо має таку їх частку в статутному фонді	C. 80 %

Питання 48

	Яке слово пропущене в реченні?
	... потенціал - це сукупність ресурсів і можливостей сфери науки будь-якої системи (колективу, галузі, міста тощо), яка дає змогу за наявних форм організації та Управління ефективно вирішувати господарські завдання. Складовими наукового потенціалу є кадри, кошти, матеріально-технічна база, інформаційне забезпечення.
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 49

	Яке слово пропущене в реченні?
	Національний ... ресурс – це уся належна Україні інформація, включаючи окремі документи і масиви документів, незалежно від змісту, форми, часу і місця їх створення, форми власності, а також кінцеві результати інтелектуальної, творчої діяльності, зафіксовані на будь-яких носіях інформації, доступні для використання особою, суспільством і державою через засоби масової інформації та телекомунікації.
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

Питання 50

	Як називаються новостворені або вдосконалені конкурентноздатні технології, продукція чи послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва або соціальної сфери?
--	--

У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом

Питання 51

Як називається економічна теорія, яка основним регулятором економічних процесів визнає ринковий механізм, який ефективно регулює розподіл ресурсів, автоматично встановлює економічну рівновагу (між попитом і пропозицією) і заперечує необхідність втручання держави в економіку?

У бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом

Питання 52

Розставити наведені складові у відповідності до національних потенціалів:

1. Демографічний та трудовий потенціал	1. земельні
2. Природні ресурсний потенціал	2. мінерально-сировинні
	3. водні
	4. населення країни
	5. лісові
	6. фауністичні (мисливсько-рибальські)
	7. природно-рекреаційні ресурси
	8. густота населення
	9. безробітні

Питання 53

Структурні елементи економічного потенціалу та їх склад:

1. природно ресурсний, демографічний та трудовий, науково-технічний, інформаційний, виробничий, зовнішньоекономічний, екологічний потенціали
2. демографічний та трудовий, науково-технічний, інформаційний, виробничий, зовнішньоекономічний, екологічний потенціали
3. природно ресурсний, демографічний та трудовий, науково-технічний, зовнішньоекономічний, екологічний потенціали
4. усі перераховані

Питання 54

Найбільш розвиненими міжгалузевими комплексами України є:

- 1 паливно-енергетичний
- 2 машинобудівний та металургійний
- 3 агропромисловий
- 4 хімічний
- 5 усі відповіді вірні

Питання 55

Яке слово пропущене в реченні?

Спроможність галузей господарства країни виробляти товари та послуги для населення та виробництва називають виробничим ...

У бланку відповідей подати одним словом

Питання 56

Причини інвестиційної привабливості Україні:

1. вигідне географічне розташування
2. позитивний імідж країни з повернення боргів

3.	багаті природні ресурси
4.	сприятливі рекреаційні ресурси
5.	значне державне втручання в економічні процеси
6.	усі відповіді вірні

Питання 57

	Інвестиційний процес
1.	всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок чого створюється прибуток або досягається соціальний ефект
2.	складний комплекс робіт, який включає наступні основні фази: пошук та вивчення об'єкта інвестування, фінансування капітальних вкладень та контроль за їх використанням
3.	сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій
4.	вкладення коштів для придбання споживчих товарів

Питання 58

	Яким визначенням відповідають наведені пояснення:	
1	Суб'єкти національної економіки	А. природно-господарські та соцекономічні процеси та явища
2	Об'єкти національної економіки	В. домогосподарства, підприємства , держава
3	Нація	С. історично сформована спільність людей

Питання 59

	Як називається здатність суспільства виробляти товари і послуги та забезпечувати розширене відтворення з метою задоволення потреб населення, поліпшення якості життя її громадян:
	<i>У бланку відповідей впишіть вірну відповідь</i>

Питання 60

	Яке слово пропущене в реченні?
	До якісних параметрів, що характеризують населення в країні та його можливості брати участь у розбудові національної економіки, можна зарахувати стан його ...
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

ТЕМИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Генезис поглядів на національну економіку в працях зарубіжних і вітчизняних економістів
2. Інструментарій національної економіки і його вдосконалення на сучасному етапі
3. Об'єкти національного господарювання. їх склад і значення.
4. Місце і роль національної господарської системи країни в практиці світового господарювання.
5. Економічна передумова національної економіки України на сучасному етапі.
6. Законодавчі основи формування і розвитку національної економіки.
7. «Маятниковий» розвиток національної економіки України.
8. Традиції відношення до власності і підприємництва в Україні.
9. Структура державних органів виконавчої влади
10. Вдосконалення діючої системи державного управління.
11. Місцеве самоврядування в структурі української економіки і суспільства.
12. Макроекономічні показники вимірювання результатів господарювання.
13. Проблеми вдосконалення методології розрахунків макроекономічних показників.
14. Структура української промисловості: проблеми вдосконалення.
15. Добувні і оброблювальні галузі національної економіки: пропорційність розвитку.
16. Територіальні пропорції національної економіки.
17. Форми і методи державного регулювання територіальних пропорцій розвитку національної економіки.
18. Проблеми структурної перебудови національної економіки.
19. Вдосконалення класифікації типів національних господарських систем.
20. Історичні типи національної господарської системи України.
21. Показники відкритості національної економіки України.
22. Сучасні концепції відкритості (закритості) національних господарств.
23. Проблеми відкритості національної економіки України.
24. Динаміка формування сукупного економічного потенціалу країни.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

1. Теоретичні основи національної економіки України в умовах поглиблення радикальних економічних перетворень.
2. Інструментарій національної економіки і його вдосконалення на сучасному етапі.
3. Особливості розвитку національної економіки України на сучасному етапі.
4. Базисні інститути національної економіки.
5. Ідеологічні передумови національної економіки та її вплив на організацію виробництва.
6. Політичні передумови національної економіки та їхній вплив на стабільність виробництва.
7. Економічні передумови національної економіки та їхній вплив на зростання виробництва.
8. Організаційні передумови національної економіки та їхній вплив на стабільність і збалансованість демократичних перетворень.
9. Основи ринкової економіки і добробуту суспільства.
10. Аналіз динаміки формування обсягів і структури сукупного економічного потенціалу країни.
11. Дослідження факторів розвитку сукупного економічного потенціалу країни.

12. Національне багатство України: сутність, склад, роль і значення.
13. Основні фонди галузей національної економіки: поняття, склад, фактори і тенденції розвитку.
14. Нематеріальні нестворені активи: сутність, склад, фактори і динаміка розвитку.
15. Інвестиційний потенціал України як фактор соціально-економічної стабільності.
16. Шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні на сучасному етапі.
17. Трудовий потенціал України: сутність, структура, віддача в національній економіці.
18. Споживчий комплекс України: сутність, структура, динаміка.
19. Освітній та науковий комплекс України і проблеми його розвитку.
20. Формування фінансово-економічного механізму науки в умовах ринку.
21. Зовнішньоекономічний потенціал України і проблеми його розвитку на сучасному етапі.
22. Експортний потенціал України.
23. Проблеми прямих чужоземних інвестицій в Україну.
24. Роль і значення рекреаційного комплексу в національній економіці України.
25. Соціальний туризм і його вплив на економічний розвиток України.
26. Інституційні чинники розвитку національної економіки
27. Загальна інфраструктура національного ринку та її проблеми в Україні.
28. Спеціалізована ринкова інфраструктура та її проблеми в Україні.
29. Державність і нація: сутність і проблеми розвитку в Україні.
30. Роль і місце держави в управлінні економікою в умовах ринку.
31. Демократія як світогляд розвитку вільного суспільства: сутність і проблеми в Україні.
32. Економічна свобода і економічний порядок: сутність і проблеми розвитку в Україні.
33. Ринкові відносини і стратегія структурних перетворень в Україні.
34. Вплив капіталовкладень на реструктуризацію національної економіки.
35. Основи макроекономічної реструктуризації у перехідний період.
36. Основи мікроекономічної реструктуризації у перехідний період.
37. Прогнозування у системі економічного програмування.
38. Індикативне планування національної економіки.
39. Регулювання національної економіки: сутність і напрями.
40. Основи регулювання соціального розвитку.
41. Основи фінансово-кредитного регулювання.
42. Основи податкового регулювання.
45. Основи регулювання міжбюджетних відносин.
43. Основи валютного регулювання і валютного контролю.
44. Основи антимонопольного регулювання.
45. Економічне зростання як категорія національної економіки.
46. Державне регулювання темпів економічного зростання.
47. Удосконалення системи показників економічного зростання в економіці ринкового типу.
48. Методи активізації темпів економічного зростання.
49. Використання системи національних рахунків у розрахунках темпів економічного зростання.
50. Дослідження факторів економічного зростання у національній господарській системі України.
51. Економічне зростання та економічний розвиток: порівняльна характеристика України з іншими країнами.
52. Макроекономічна стабільність і збалансованість: сутність і проблеми в Україні.
53. Інституційні форми інтеграції у світову економіку.
54. Інтеграція України з країнами Європейського Союзу: переваги і проблеми.
55. Інтеграція України з Росією і країнами СНД: політичні та економічні ризики.
56. Сутність і проблеми економічної безпеки України.
57. Основні параметри економічної безпеки України і її регіонів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія. Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук та ін. за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка та д-ра екон. наук, проф. А. М. Поручника. К. КНЕУ, 2019. 334 с.
2. Архієреєв С.І., Демьохіна О.О., Євтушенко В.А., Козуб Д. А., Рябова Т. В. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. Х. НТУ "ХПІ", 2021. 205 с.
3. Буряковський В. В. Національна економіка: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Наука і освіта, 2019. 310 с.
4. Гриньова В. М., Новікова М. М. Державне регулювання економіки: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Харківський національний економічний ун-т. Х. ВД "ІНЖЕК", 2018. 736 с.
5. Державна політика стабілізації фінансів підприємств: монографія. А. І. Данипенко, В. В. Зимовець, О. М. Кошик та ін. за ред. чл.-кор. НАН Укр. А. І. Даниленка. НАН України. Ін-т екон. та прогнозів. К. 2020. 452 с.
6. Державна фінансова політика економічного розвитку. Зимовець В. В. НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ. 2019. 355 с.
7. Державне регулювання економіки: навч. посіб. Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур, О. Г. Кубай. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, М-во аграр. політики і продовольства України, ВНАУ. Київ. Хай-Тек Прес, 2017. 427,[1] с.
8. Державне управління регіональним розвитком України: монографія за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2019. 288 с.
9. Державний сектор економіки: теорія, методологія, управління розвитком: монографія. О. В. Пильтяй. Київ. нац. торг. екон. ун-т. Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 392 с.
10. Заблоцький Б.Ф. Національна економіка: Підручник. Львів. Новий світ. 2020. 582 с.
11. Круш П.В., Кожемяченко О.О. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень. Підручник. К. Центр учбової літератури, 2018. 320 с.
12. Національна економіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К та ін. За ред. В. М. Тарасевича К.: Центр учбової літератури, 2018. 280 с.
13. Національна економіка: підручник / за ред. П. В. Круша. К. Каравела, 2019. 416 с.
14. Національна економіка: навч. посіб. П. Тищенко, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. за заг. ред. А. Г. Савченка. К. КНЕУ, 2018, 646 с.
15. Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 1.06.2023).
16. Енциклопедія сучасної України : веб-сайт. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення: 1.06.2023).
17. Національна бібліотека імені Вернадського : веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1250> (дата звернення: 1.06.2023).
18. Президент України : Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/> (дата звернення: 1.06.2023).
19. Представництво Європейського Союзу в Україні : офіційний веб-сайт. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk?s=232 (дата звернення: 1.06.2023).
20. Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 1.06.2023).